

A szeretet

avagy Michał Kątny élete, halála és feltámadása —
edward stachura által megénekelve, elzokogva és mennybe emelve

1969. ápr.

Felfedezéseim (továbbgondolásra)

1. A végső, és talán legnagyobb felfedezés, hogy az abc-ből hiányoznak bizonyos betűk, s ami ebből következik, a nyelvből, a beszédből hiányoznak bizonyos szavak. Ez a felfedezés számos példa eredménye, mikor is képtelen voltam megnevezni bizonyos állapotaimat és érzéseimet. A gondolatot meg tudtam nevezni.

2. A „teljes tündöklés” felfedezése, mely magába foglal mindent, szó szerint (és képletesen) mindent: egy követ a mezőről, a csillagokat az égen, az emberi lábat, a tyúkszemet, és így tovább, és így tovább, az összes óceánt, a könnyek tengerét. Vagyis a „teljes tündöklés” felfedezése, mely két szóban magába foglal mindent, és még ezt a három szót: élet, halál, örökkévalóság. A „teljes tündöklés” felfedezése, melyen mindenki és külön-külön minden ember milliószor taposott és nem látta meg.

3. Felfedezése annak, hogy az örökkévalóság az élet és a halál között, nem a halálon túl lebeg. Így hát nincs is halál.

4. Egy pasas felfedezése, aki lábujjaival tudott csettinteni, löni, ugyanúgy, ahogy általában a kéz ujjjaival lönek.

5. Egy pasas felfedezése, aki visszhangot tudott fütyülni. Aki, anélkül, hogy a kút fölé hajolt volna, úgy fütyült, mintha a kútba fütyült volna, s lentről, a mélyből visszhang felelt. Ez a kút a torkában volt, s visszhanggal felelt. Gyönyörű volt.

6. A világ egyik legszebb mondatának felfedezése: „este lefeküdtem, majd reggel felébredtem.”

7. Felfedezése annak, hogy az ember legszentebb állapota a fáradság.

8. Felfedezése egy dal legnagyobb dicséretének: olyan dal, amelynek nyomán világgá lehet menni.

9. Felfedezése annak, hogy a Föld nem az emberek hazája, csak férfiak és nők hazája.

10. Felfedezése annak: ahhoz, hogy az örökkévalóság ilyen legyen, ne pedig másilyen, valahol, valakinél el kell kezdődnie — például: most, itt, nálam.

11. Felfedezése annak, mi bizonyítja leginkább az idő múlását: az, hogy két ember közt kialszik a szerelem.

1971. III. 20.

Sok embert ismerek, aki a testi szerelem szentségét száználmas fiziológiai tevékenységgé tette, s számukra az ebből nyert élvezet olyasmi, mint, mondjuk, egy hosszabb szünet utáni vizelés.

Edward Stachura 1937-ben született Franciaországban, tizenegy éves korában került haza Lengyelországba, családjáé szülőföldjére. Verseket, elbeszéléseket, regényeket írt — két könyve (Szekercelárma, regény; Előre, égiek, elbeszélések) magyarul is megjelent. A varsói Czytelnik kiadó 1982-ben adta ki öt kötetben Stachura életművét, ebből való a jelen írás is. Edward Stachura 1979-ben önként választotta a halált.

A padon egy idősebb nő ült, arcát a nap felé fordította és énekelt. Ó, szerelem csillaga, ne hagyj el. Ó, szerelem csillaga, ne tűnj el a ködben. Megvolt a maga neveltséges oldala, mint mindennek, de egyébként tetszett nekem ez az imádság.

1971. IV. 22. csütörtök

Aleksandrów Kujawski pályaudvarán. Várom a 15.26-os, Toruńba induló vonatot. Megittam egy kis sört, cigarettázom. Talán mégsem írok több verset. 14.55. Bejön a Toruń—Włocławek vonat. Így, a peron padján ülve, szemtől szembe a nappal, meglehetősen világosan látom, amit már régóta érzek, azt, hogy minden írott költészet elvont, absztrakt költészet. A konkrét költészet — a nem írott költészet, vagyis a megírt versen kívül minden más, az egész élet, az egész világ és a világmindenség a kezdettől a végig, vagy kezdet és vég nélkül. Valami mormog, valami motyog álmában: mellettem a padon egy félig ülő, félig fekvő, beburkolózott pasas. Írni fogok: dalokat szerzek. Hogy legyen miből élni: legyen kenyérré és borra.

Egy novella eleje: Czechocineekben, a díszparkban, valami formát keresve szertefutó gondolataimnak, az elválaszthatatlan reális jelenséggel ültem, s egyazon üvegből ittuk az ásványvizet. Tökéletes nap volt. Egyike az ilyen abszolút napoknak.

— Tudja, én, felső ajka bal sarkának eltorzult mosolyából ítélve, nem hiszek magának. Észrevettem már ezt néhány ismerősnél. Például egy orosz nevű lánynál. A hazugság az, ami így eltorzítja az arcot. A hazugság, s a szív becsapása.

1971. V. 19.

Ismertem olyanokat, akik azt mondták, csak egy életük van, és végére kell járniuk, hogy kik is ők? S végére jártak, holttesteken átgázolva s szörnyeteggé válva. Mert hisz ez világos. Világos, hogy mindenki képes gyilkolni és holttesten átgázolni, hogy mindenki képes különösebb, nagyobb erőfeszítés nélkül szörnyeteggé válni, de hát muszáj-e ezt tennünk, végére kell-e járjunk, ha már a történelemben annyi dolognak a végére jártak, és minden nagyon világos, vagyis nagyon sötét.

1971. november

Akkor megértettem, hogy az örülettől a határtalan fáradtság mentett meg, a határtalanul tökéletes kimerültség. Egyszerűen nem volt erőm az örületre, kitörni valahonnan, valahová, rohanni, szaladni, kiabálni, üvöltöni, nevetni, sírni, és így tovább, és így tovább. Nem volt erre erőm. Erőtlen voltam, s gondolom, csak ennek köszönhettem, hogy nem örültem meg. De már régóta mondogattam, hogy a fáradtság az ember legszentebb állapota, a legszentebb, mert védtelen az ember, s amikor határtalanul fáradt, akkor határtalanul védtelen, oly védtelen, hogy lehetetlenség megtámadni, vagyis hát minden megtámadhatja, de ez sehová sem vezet. Oly védtelen az ember. Szent.

1971. XII. 24., Damaszek, Vigilia

Fabula rasa:

Sosem sikerült az életet utolérni az írással. Az utolsó két, három, sőt négy, igen, négy évben — még négyszázad résznyire sem sikerült az írással utolérni az életet, mert az élet olyan örülten vágatott. Mint a tüdővész egy fiatal, zseniális költő sovány mellkasában, kivel már nem találkozom, mert előntötte a vér. Egészen nedves volt, nedves volt egészen a vértől. Nem volt rajta egyetlen száraz foszlány sem. S idegei teljesen *elgyötörve*.

1972. I. 1.

Mindenki legalább egyenlő akar lenni a másikkal. Így például a középszerűség kiválasztja magának a középszerűséget, hacsak nem valami még rosszabbat. S találkoznak, esznek, vodkát isznak, elmondják egymásnak, milyen különleges emberek is ők. Az Isten, aki látja ezt és hallja, keservesen sír székelyében, hogy mit alkotott.

A bölcsesség többnyire nagyon kegyetlen. Legkegyetlenebb az álom bölcsessége. Alszol, amott meg emberek sírnak, pusztulnak.

Esztelen bölcsesség!

Lehet, van valami összefüggés az emberek mély, nyomasztó állati álma s mély, nyomasztó, állati kegyetlensége között.

A te nevedben

Lódz, 1972. június 1. Tegnapelőtt éjjel, 30-ról 31-re virradó éjjel elveszett minden: a hátzsisák, a kenyereszák és a gitár. A hátzsisákban és a kenyereszákban sok, úgynevezett személyes holmin kívül volt 5 vastag füzet, jegyzetek a Fabula rasához. 1966 óta vezetem. Hat év. Őt vastag füzet. Le kell számítani, hogy úgysem láttak volna soha nyomdafestéket, mert túl rémségesek, túl szörnyűségesek voltak. Talán jó, hogy elveszett az egész. Bizonyára jó. Megsemmisült, elégett volna magától, ha nem vész el.

Nyugalom, fiú. Pánik nélkül. Most, hogy mindent elvesztettél, most bizonyítsd be magadnak, mert hát ki másnak? Most bizonyítsd be, ki vagy, milyen hatalmas vagy! Támadj fel, fiú. Szedd össze, szedd össze magad, s támadj fel holtadból, újra, újból, az újjal, az újban, az újért, az újhoz, az újig, újra. Most, amikor semmi sincs. Mert mié van?

Hát nézd meg a zsebeidet: néhány zloty, fél csomag szétmorzsolts cigaretta, egy doboz gyufa, zsebkendő, kettő — egyik a nadrágban, másik a zakóban, toll, kulcs, személyigazolvány. Rákd szét az asztalon és gondolkozz, mit dobhatnál még ki ebből. A pénzt nem, mert arra szükséged lesz, hogy kifizessed a szállodát, holnap, mielőtt elindulsz, elintézed, a cigarettát ma éjjel elszívod, zsebkendőből kettő van, hát dobd el az egyiket, dobd a szemébe, jól van, a személyigazolvány kell, szükséged lesz rá a névváltoztatáshoz, le kell adnod a rendőrségen, hogy újat szerezzél; a kulcs, nos, remek alkalom, remek kellék az ablakon való kihajtásra, tárd szélesre az ablakot, szélesre, hogy jól meglendíthesd, vágasson bele az éjszakába; süvítsen a levegőben, egy pillanat múlva hallod valahonnan messziről, ahogy az utcakőre esik, ezzel a fémtárggyal is könnyebb vagy, ezzel az egész úgynevezett „otthonnal”, amit az utóbbi két évben építettél, nem úgy, mint „rózsával teli korsót”, hanem mint kést a hátban, pudnyi súlyút; toll, a tollat még ma éjjel kiírod, írsz néhány, talán tüzegynéhány oldalt, amiért pénzt kapsz, ez lesz az első munkával keresett pénzed a teljes, szörnyűséges katasztrófa után az úgynevezett életedben, nézd, a sors segített, mert hisz gondoltál arra, hogy elégezz mindent, ami megmaradt.

Innál, meginnál egy forró teát, már késő, már nem hozzák fel, csak 22.00-ig, az étterembe meg nincs miért lemenni, tánc, letről hallani a zenekart, bizonyára kötelező a fogyasztás, nincs túl sok pénzed, s ez a látvány, a szünet nélkül táncoló részeg férfiak és nők látványa, hát nehéz, holnap teleiszod magad teával, most kelj fel és mosd ki a zsebkendőddel meg a zoknidat, hogy tiszta legyen, új a holnapi napra, valójában már a maira, mert hát a rádió szerint már éjfél van, fagyos lehetű az éjféle óra, jól kimostad a zsebkendődet és a zoknidat, a hátzsisákban remek zoknijaid voltak, Bécsben vetted magadnak, fehér, piros, sárga, remek, frottír, de ne sajnáld, semmit se sajnálj, örülj, igen, örülj, hogy a nulláról kezded, a semmiről, örülj, hogy még ennyi erőd van, 34 erőd, hogy elkezd a semmiről, egy zsebkendőről és egy pár zokniról, egy nadrágról, egy ingról, egy pulóverről és egy zakóról, egy pár cipőről, fél csomag szétmorzsolts cigarettáról, egy csomag gyufáról és egy

tollról, amit ki akarsz írni, nemcsak azért, hogy pénzt keress, de azért is, hogy új tollat vegyél; hogy vegyél magadnak, szépen mondta valaki: „éjjel és nappal menni fogok, és el kell jutnom ahhoz a kis házhoz, amit a sajátomnak hívtam”, szépen hangzik, egyenesen, habár az út nem egyenes, igen kacskaringós, zezugos, a kanyarulatokban minden kígyózik, de hát semmiség, menni fogsz, éjjel és nappal menni fogsz, és el kell jutnod ahhoz a kis házhoz, amit a sajátodnak hívtál, szépen írnak némelyek, gyönyörűségesen, fantasztikusan, te is képes vagy erre, itt most, ebben a pillanatban nem nagyon látszik, nem igyekszel, fáradt vagy, egyébként itt inkább a tartalomról van szó, nem a formáról (eljutottál odáig, hogy a tartalom sokkal fontosabb, mint a forma), sok tartalmat akarsz elmondani és nem törödsz a formával, vannak a formától független tartalmak, vannak tartalmak, melyek egészen hanyag, rendetlen, kaotikus formában is átadhatók, még csúf formában is, de elég ebből, vége, ezek az úgynevezett anyagi maradványok, amiket a hátizsákba pakoltál meg két táskába, hiszen egészen megdöbbentő komolysággal gondoltál arra, hogy kupacba rakd és felgyűjtsd, elégeds, ahogy elégetted azt, amit elégettél, de nem égettél el mindent, nem engedheted, hogy mindentől megfoszd magad, de a sors segített, nézd, ki vagy fosztva, felocsúdtál a fáradságból, a részegségből, talán a valamitől való mérgezésből, felocsúdtál ezen a mocskos bérházak közti szűk, sötét udvaron, fentről, a tetők felett, új nap fényessége közeledett, pirkadat, új nap, mely már nem lehetett rosszabb az elmúlt néhány napnál, vagyis a legrosszabb nap volt, szörnyűséges, de tedd ezt a szörnyűséges napot a világ leggyönyörűsebb napjává, a semmiből, a romokból, a porból való feltámadásod napjává, rajtad áll, mutasd meg magadnak, milyen hatalmas vagy, milyen Nostromo, „tízezer sem múlja felül”, van két kezed, lábad, van eszed, hiszen nem vagy esztelen, s van szíved, amely még egyfolytában ver szaporán a mellkasodban, véres cafat, hiszen lélegzel, még ha nehezen is, elakad a lélegzeted, de van szíved, s van benne hely valakinek, ez a valaki a világon van, keressétek meg egymást, vess papírra egy kiáltást, s holnap, amikor utazol a vonaton, hajítsd ki az ablakon, de mit is írjál? azt, amit a szíved diktál, semmi többet:

Kiáltás valakibez a világon

Ha adsz nekem egy keveset — én neked sokat adok!

Ha sokat adsz nekem — én sokkal többet adok!

Ha mindent nekem adsz — én is mindent neked adok!

Nem rossz, elmegy, írd le egy külön papírra, s holnap dobd ki a vonatablakon, másképp dobd ki, mint a kulcsot egy másodperce, gondolj arra, hogy ennek nem kell végleg eltűnnie, mint a kulcsnak, hanem el kell jutnia valakihez, ahhoz a valakihez, s ha el kell pusztulnia, mert bizonyára elpusztul, az eső, a föld nedvessége, és így tovább, és így tovább, hát a papírról hadd írja előbb a szél az égre ezt a kiáltást, s hadd ússzon a szélben oda, ahová úsznia kell, elúsznia.

1972. VIII. 11., péntek

— Lehet úgy élni, hogy csak magunkban hiszünk? Talán.

— Lehet úgy élni, hogy csak magunkért élünk, s nem a másik emberért? Valószínűleg nem lehet.

1973. január 1.

Ha bizonyos dolgokról van szó, mindig jobban fogok hinni a hallgatásomnak, mint bárki ékesszólásának.

1973. IV. 5—6.

Főváros

A nap kel — 5.00

A nap nyugszik — 18.18

Vannak emberek, akikkel ha beszélsz, nincs semmilyen beszélgetés, mert szétmázolják a beszélgetést. Szétmázolódik a velük való beszélgetés. Úgy, mintha a tenyereden akarnád tartani a hópelyhet, melyről tudjuk, hogy gyönyörű mintája van. Elkapod, s a hópelyhely rögtön elmázolódik, vízcseppé válik.

Vannak emberek is, akikkel ha élsz, az semmiféle élet, mert szétmázolják a létezését. Minden elképesztően jelentéktelenné válik. Többek között azért, mert hiányzik belőlük a komolyság, büszkeség, méltóság, ez a csodás és rettenetes feszültség. A jókedv is.

Ez talán valami ahhoz hasonló, mint ha felbukkan egy gyönyörű dal, és a tévé, a rádió naponta tízegynéhányszor eljátssza: álló nap, szünet nélkül; ezáltal a dal elmázolódik, egészen a teljes szétmázolódásig. Ritka az olyan dal, amelyik ennek ellenáll.

1973. IV. 28.

Az igazság tiszta költészet.

Az igazság egyike azoknak a tartalmaknak, melyekről azt mondtam, függetlenek a formától. (Ez érezhető Norwidnál.) A hazugság nem független a formától. Függsz tőle. Ruhába kell bújni. A hazugság mocskos költészet.

Emlékszem, Ezra Pound mondta, azt tudná tanácsolni a fiatal költőknek, hogy szüntelenül tökéletesítsék a világ iránti érdeklődésüket, s NE HAZUDJANAK.

1973. V. 28., Oslo

Az embereket két csoportra lehet osztani: vannak, akik annak a világnak az alkotásai, amelyben élnek, s vannak, akik önmaguk alkotásai, akik bár nem változtatták meg a világot, nem hagyták, hogy a világ megváltoztassa őket. Ők járnak a világban, nem a világ bennük. Nem taposásról beszélek: könnyű, földön való járásról, elnyűtt, vékony talpú cipőben.

*... az én cipőm, lordságom, szép ősrégi cipő
nem múzeumi papucs, de kényelmes fészek;
fürdőkád az lordságom, ősrégi fürdőkád...*

Miféle furfang van a pénzben, hogy úgy megrontja azokat, akiknek sok a pénzük? Hány embert ismerek én magam is (már meg sem számolom), aki egykor kiváló, nemes, gyengédséggel teli volt, s később úgy eltékozolta magát, elhülyült, úgy meggörnyedt a pénzeszsákok alatt, mint a csaknem üres bugyelláris alatt.

Minden költészet, a pénz nem költészet. De a pénz is semmi, önmagában immanensen nem létezik, kitalált dolog, semmi, bár ezen a világon odáig jutott, hogy a pénz minden, meg lehet vásárolni mindent, a legzseniálisabb műalkotásokat, még az embereket is meg lehet venni, természetesen azokat, akik eladók, de a költészetet nem lehet megvenni.

A legkecsesebb emberi testek is megvehetőek pénzért vagy egy szóért, amit valahol ott kell elsuttogni, és ez segít az úgynevezett karrier elérésében, ami pénzt hoz, talán sok pénzt, nagyon sokat, de hogyan tudnak tükörbe nézni azok, akik eladták magukat, akik eladták a testüket vagy a lelküket, vagy egyiket is, másikat is.

Szigeteket lehet venni a Ion tengernél vagy az Égeinél, kastélyokat a Loire mentén, vagy földeket Brazíliában, de a költészet nem vehető meg: ezt a létezőmódot, mely többek között, teljesen akarattalanul, ugyanakkor hihetetlenül kineveti a pénzt, s vásárlóerejét a nullára szállítja, vagy — szóljunk egyszer brutálisan — a két nullára.

(1973)

Két felbontatlan levél hevert egy jó rejtekhelyen.

Amikor megérkeztek, Michal Kątny nem bontotta fel őket, mert tudta, hogy ami bennük lehet, az széngáz. Ha majd öngyilkosságot akarok elkövetni, akkor bontom fel — gondolta. Nem. Akkor sem. Ha úgy adódik, az élet iránti szerelemből követek el öngyilkosságot, nem a halál irántiból. Ez a hűség aktusa lesz, nem az árulásé.

1974. IX. 7., szombat. Mérsékelt nyugati szél. Helyenként felhő, a látási viszonyok nagyon jók; a légnyomás 992 mb., a hőmérséklet 12 C, 54 F

A „Stefan Batory” „G” (legfelső) fedélzetén

Csak legfelül lehet elrejtőzni az ordítózó, soknyelvű gyereksereg elől és a tört, kitekert, amerikanizmusokkal elnyomott lengyeliség elől, mely ezzel a szóval van tele — mindig és mindig: a *dollár*. Ettől a szótól kell hánynom, nem a hajó ringásától. Eltelt egy hét utazás és valahogy kibírtam. Arról van szó, hogy ne adja meg magát az ember. Enni, ha nem is túl sokat, s a lehető legtöbbet a levegőn tartózkodni. Ezt teszem.

Nem szabad megítélnem ezeket az embereket. Csak annyit mondhatok, végtelenül hálás vagyok a sorsnak azért, hogy az emberi formán kívül semmiben sem vagyok hozzájuk hasonló. Közülük természetesen mindenkinek joga van ugyanezt mondani: végtelenül hálás a sorsnak azért, hogy az úgynevezett emberi alakon kívül semmiben sem hasonló hozzám.

Az, hogy ilyen határozottan észrevettem ezt az ördögi különbséget ezek közt az emberek és magam között, arra kényszerített, gondolkozzam el nem is ezen a különbségen, mert itt nincs min töprengeni, nem látok semmi lehetőséget a különbség megszüntetésére, hanem az én és más emberek közti hasonlóságon, például, Veled, Tudatos Olvasója ennek az elbeszélésnek. S számomra ez a gondolat mérhetetlen vigasz az emberek közti végtelen atlanti magányban, kikkel nem köt össze semmi, még azokkal sem, akikkel látszólag összeköt a nyelv, de természetesen ez nem ugyanaz a nyelv.

(1974)

— Már rég nem szeretik egymást, sőt lehet, sohasem szerették egymást. Együtt élnek, mert félnek. A magánytól, vagyis talán attól az egyetlen dologtól, amitől lehet nem félni — gondolta Michal Kątny.

Michal Kątny keveset beszélt. Egyre kevesebbet. Nem akart akárhogy beszélni. Mert akármiről lehet beszélni, ha van valami olyasmi, mint „akármí” (valószínűleg nincs: a legbanálisabb viccekben hallatlan tartalmak vannak), de akárhogy nem lehet. Így hát Michal Kątny nem akart akárhogy beszélni, s ha valamit mondott, és úgy mondta, ahogy mondani akarta — az emberek nem hittek neki, vagy csak úgy tettek, mintha hinnének. Ezt könnyű volt észrevenni. — Azt, amit átélek, nem tudom elmondani ennek az embernek, még a barátomnak sem — mert ez nem-való-színű. Az én igazságom számukra nem-való-színű — mondta magának Michal Kątny. — Akkor minek is beszéljek. Így hát jobb, ha hallgatok.

1975. I. 4., Mexico

Tudja, uram, amit tehetünk, az az, hogy egyezsége jutunk önmagunkkal. Kezet nyújtunk magunknak — mondta Michal Kątny.

Ez sok. Nagyon sok. Talán a legtöbb. Megszorítani saját jobbunkat.

1975. I. 5.

Végigmegyek ezen a zsvány világon, és nagyon kevés bünt követek el — szolt Michal Kątny.

— Te miért létezel?

— Én — felelte Michał Kałny — többek között azért létezem, hogy ha megnézed magad bennem, meglásd, milyen nem vagy, s talán már sosem leszel.

1975. II. 22., Xalopa

Mi volt az Michał Kałnyban, hogy olyan sok embert, aki néhány rövidebb vagy hosszabb mondat erejéig beszélt vele, arra indított, siessen segítségére, sokan kimutatták e készségüket, megpróbálták szóban kifejezni, valahogy bátortalanul és nem túl pontosan, lehet, hogy azért, talán biztosan azért, mert maguk sem tudták, a segítség milyen fajtájával áldozzanak Kałnyknak, milyen fajta segítségnek és milyen módon kéne kifejezésre jutnia. Csak tudták, nagy szükségét érezték, hogy segítségére siessenek. De nem tudták, miért, és milyen segítséggel és minek és így tovább. Mi volt hát Michał Kałnyban, hogy így történt? Szemmel láthatóan valami szemmel látható volt. Szemmel láthatóan valamit látni lehetett, valamit észre lehetett venni, valami kibújt a természetes életvittele alól: a csöndes, csaknem olyan nesztelen élete alól, mint a lélek, mint a lélek — valami látható volt, hogy néhányan, beszélgetve vele egy pillanatot, észrevették ezt a valamit, s azt gondolták: Istenem, Istenem, kivel viaskodik? Segíteni kell neki.

1975. II. 27., Huanchinango, Puebla

— Természetes, hogy nem felelek meg ennek a világnak — mondta Michał Kałny — vagy pontosabban szólva: ez a világ nem felel meg nekem.

1975. XII. 26.

Michał Kałny számára nem múlt az idő. Mert még nem bukkant rá Michał Kałny, egyelőre nem botlott bele Michał Kałny a bizonyítékba, amely erről igazán meggyőzte volna. Mert számára nem bizonyította az idő múlását, hogy ritkul fejen a hamvasszőke haj, hogy mélyülnek a homloküregek, ezek a fjordok, melyeknél a gondolat csiszolódik, hogy itt-ott ráncok kezdik szántani egykor sima arcát, hogy fogai elporladnak, látása elhomályosul, hogy mellén ősz szőrszálra bukkant, és így tovább és így tovább. Michał Kałny számára az idő múlásának bizonyítéka a szerelem kialakása lett volna, a szerelmes tűz kialakása szíve vulkánjában. De hiszen itt semmi sem aludt ki, semmi sem, ellenkezőleg, épp ellenkezőleg: mind nagyobb hévvel és lángolással tört ki, habár nem volt konkrét, egyetlen, megtestesült tárgya ennek a szerelemnek.

— Én nem változtatom meg a világot — mondta Michał Kałny —, de az sem változtat meg engem. Nem ront meg, nem gyötör el, mint oly sokakat, sokakat, akiket ismertem és megszűntem ismerni. Sokakat ismertem, nagyszerűeket, kiválóakat, nemeseket, bölcseket — s hagyták magukat elgyötörni, nem valaki mástól, csak ettől a világtól. S amikor azt mondtam, „vigyázni kell, minden lépésnél vigyázni kell” — elsősorban mindig magamnak mondtam, de hangosan; s voltak mások, akiknek ugyanakkor szintén mondtam, hogy vigyázni kell, és azt mondták, túlzok, vagy untatom őket, hogy unalmas vagyok.

— Egyetlen könyvet lehet írni az életben — mondta Michał Kałny.

— Egyetlen könyvet írni, egyetlen dalt szerezni, egyszer szeretni és egyetlen élettel élni, egy-útúval. Ezen kívül, ezen kívül, ezen kívül — minden erkölcsstelenség.

1976. I. 2.

Egy másik világban, melyben én már rég nem létezem, valaki újra bemocskolt, nem tudva, hogy már régóta érinthetetlen vagyok, érinthetetlen. Nem lehet megérinteni sem mocskolódással, sem a legnagyobb dicsőítéssel.

1976. V. 3.

Az én csillagképemhez tartozó nagyszerű, igaz emberekre gondoltam, akikre még rátalálok a világban vándorolva, nem pedig arra, hogyan török meg a szívem oly sok szörnyű áruláson és megrázó tévedésen.

1976. VI. 27., Wrocław, pirkadat előtt.

Michał Kątny a Nap fia volt, a Nap árvája.

Nyugtalanság. Nap-emberek keresése. Egyiktől a másikig. Amikor a Nap kihunyt, vagyis amikor az az ember, vagy azok az emberek, akikkel M. K. együtt volt, kihunytak, vagy kiderült, hogy nem voltak Nap, csupán a Nap maszkját viselték arcukon (ó, világűrnyi iszonyat!), és így tovább és így tovább, akkor Michał Kątny riadtan, pánikban, szörnyű rémületben távozott tőlük, új Napokat keresett, új embereket, akik akkor születtek, amikor azok a Napok kihunytak.

1976. VIII. 21.

Fabula rasa:

— Hát mondja azt nekem, hogy „így van”, Grey doktor. Mert én tudom. Ülök és azt mondom: Az élettől nem ezt vagy azt akarok, mindent akarok, de teljesen és végleg. Elszántam magam arra, hogy megtagadjam részvételem abban, amit ti, felnőttek, elfogadtok, sőt áhítotok. Engem más fából faragtak. Nem akarom újrakezdeni sem ezt, sem azt. Soha. Egyik dolog, másik dolog, sorjában, mert a sorrendre nincs megoldás. Hanem mindent csak egyszer és örökre. A betakart vállak gyávasága nélkül, e nélkül a mocskos, titkolt bizonyosság nélkül, hogy lehetségesek új próbálkozások, hogy az ítéletek változhatnak. Michał Kątnynak hívnak. Megszületésem napja előtt semmi sem történt, s ha halandó lennék, semmi sem történhetne énutánam.

Éles Márta fordítása

RÁBA GYÖRGY

Meghitt ének

Ömlik zubog
nem az égből
az idő
a párkányokon csattogó
zivatar s a szélben nyögő
öreg fatörzsek
zsörtőlődnék
a múlandó föltámadó erő

*most ezen a nyelven beszél
de évtizedek gyalogútján
bukkanj elő
kikerekült szemű
klottnadrágos kérdező
hallasz-e választ
abogy paskol ver áztat
ugyanaz vagy merőben más eső*